

ՍԻՊԱՅԻ ՀԱՐՍՆԱՑՈՒՆ

(Հնդկական կեանքից)

Տիպամման նոր 15 տարեկան էր։ Նա այնպիսի մի գեղեցկուհի էր, որով ամենքն էլ հաճոյքով հիանում էին։ Իսկ Չահիլները խօսուղակի աչք չէին կտրում նրանից։

Ամենից աւելի աչք էր տնկել Տիպամմայի վրայ մի հընդիկ՝ Ռանգասամի անունով։ Նա նոյնպէս երիտասարդ և գեղանձն էր։ Կշատրիակաւ՝ այսինքն զինուորական ազնուական դասակարգից ծագումն առնելով, Ռանգասամին ծառայում էր սիպայների զօրաբաժնում սպայի աստիճանով։ Այս ազնուական դասիցն էր և Տիպամման։

Դեռատի օրիորդին նոյնպէս դուր եկաւ փայլուն զինուորականը հէնց որ կարողացաւ տնտղել նրան։ Ըստ երևոյթին ոչ մի արգելք չկար երկու սիրող սրտերի միանալու առաջ։ Մինչդեռ կար արգելք, և այն էլ այնպիսին, որի առաջն առնելու ոչ մի հնար նախատեսել չէր կարելի։ Բանը նրանումն էր որ Տիպամման երեք տարեկան էր, երբ ծնողներից զրկուեց։ Նրա հայրը, որ սիպայների մի ջոկատի հրամանատար էր, սպանուեցաւ մի կռուում անգլիացիների դէմ։ Կօր ետեից նրա մայրն էլ մեռաւ, սիրելի ամուսնուն կորցնելու վշտից։

Տիպամմայի ազգականները մոլորուելով թէ ինչ անեն աղջկան, Վենգատտա-Սօնարի՝ Վիշնուի մարմնացումներից մէկի տաճարը տուին նրան։ Տաճարում դաստիարակուող աղջիկները մինչի 15 տարեկան հասակը համարւում են «Վինգատտա-Սօնարի հարսնացուք», և յետոյ դառնում են նրա «ամուսիններ»։ Հոռմի վեստալկաների նման նրանք ուխտ են դնում (չստ անգամ էլ բռնութեամբ) իրենց ամբողջ կեանքը, աւելի ճիշտն առած, երիտասարդութիւնը, նուիրել աստուածութեան ծառայութեանը և ուխտադրժութեան դէպքում նոյնպէս մահուան պատժի են դատապարտուում։ Բայց հէնց միայն այս է Հոռմի վեստալկաների հետ ունեցած նմանութիւնը։ Վերջինս ե-

րը մինչև իրենց մահը յարգանք, պատիւ և նոյն իսկ բաւական իրաւունք էին վայելում, մինչդեռ Վինգատա-սօնարի ամուսինները մի որոշ նշանակութիւն ունէին միայն քանի դեռ երիտասարդ էին: Նրանց պարտականութիւնն է աստուածութեան նուիրուած հանգէսներում երգել ու պարել և շարունակելով է այնքան ժամանակ, քանի որ աղջիկները նորատի են և ունին որոշ շնորհալի ճկունութիւն. իսկ երբ սկսում են թառամիլ, նրանց կրծքի վրայ Վիշնու Աստուծու նշանական դրոշմն են դադմում և դուրս վռնտում տաճարից: Այդ վայրկենից դժբաղտ Վրակիւմները (այդպէս են կոչւում Վինգատա-Սօնարի հրաժարեալ ամուսինները) իրենց եղկելի գոյութիւնը պիտի պահեն գուշակութեամբ և մուրալով: Արդպիսի վիճակ էր սպասում և Տիպամային ծերութեան օրերում:

Թէպէտև այս տաճարական բանտարկեալների վրայ շատ խիստ են հսկում, բայց կրօնական հանգէսների ժամանակ յաւկամայից դուրս են թողնում նրանց տաճարից և ամենքը կարող են հաճոյքով նայել նրանց: Հէնց այսպիսի մի առանձին աչքի ընկնող փառաւոր հանդիսում Ռանգասամին նկատեց Տիպամային:

Գեղեցիկ, բնքոյշ, գեղակազմ, նազելի, ոտից գլուխ սպիտակ հագած, գլխին թափանցիկ վարդագոյն քօղ ձգած, որ առաւօտեան արշալոյսն է լիչեցնում, կոյսը միանգամից անջինջ տպաւորութիւն գործեց երիտասարդի վրայ: Ամբողջովին տարուելով տաճարի գեղանի սպասուհու չընաղ պատկերով, Ռանգասամին ժողացաւ ամբողջ աշխարհը և հիացմունքով լի հայեացքը չէր կտրում գեղեցկուհուց որ տամ-տամներէ, զօնգբերի և զռիկների հնչիւններով կրօնական պար էր պարում դանդաղաշարժ թափօրի առաջիցը դնալով: Տիպամամն էլ նկատեց Ռանգասամին, որը իւր ճոխ հագուստով, ձկնաւոր փայլուն սաղաւարտով նոյնպէս շատ սիրուն էր: Երիտասարդ սիպայի կիզող հայեացքից թրթռաց կոյսի սիրտը և յանկարծ մի անծանօթ զգացմունքով լցուեցաւ: Այդ վայրկեանից թմրութիւնը տաճարի պարսպների մէջ՝ որ ցայս վայր միայն տաղտկալի էր, Տիպամայի համար ուղղակի անտանելի ծանր դարձաւ: Գեղեցիկ սիպայի պատկերն օր ու գիշեր հալածում էր նրան ինչպէս գաբուզ (kombar):

Ռանգասամին Տիպամայից սպկաս չէր տանջւում և երկար ու բարակ գլուխ էր կտրում թէ որտեղ տեսնի գեղանի կուսին, խօսի նրա հետ առանձին և համոզուի թէ նա էլ սիրմւ է փոխադարձաբար: Վերջապէս բաղդը՝ որնէ բան տո-

կռնութեամբ ցանկացողների այս հզօր հովանաւորը, երիտասարդ զոյգին քովէքով բերեց: Մի անգամ Ռանգասաւին Վինգատա-սօնարի տաճարումն էր: Երիտասարդը կանգնած էր հաստահին սիւնի ետեւ, այնպէս որ ոչ ոք նրան չէր տեսել: Բոլորն էլ դուրս ելան տաճարից, իսկ Ռանգասաւին՝ կարծես բեռնուած մի ինչ որ խորհրդաւոր ոյժով, չէր կարողանում բաժանուիլ իւր տեղից: Յանկարծ նա իւր ետեւում թեթեւշուկ լսեց: Ռանգասաւին արագութեամբ շուռ գալով երես առ երես հանդիպեցաւ նրան, որին տեսնելու այնքան բուռն փափագ ունէր: Մանկամարդ օրիորդը վաղուց էր տեսել նրան և յաջող վայրկեանի էր սպասում որ մօտենար նրան, աղօթելով հանգերձ ամենահզօր Վիշնուին միառժամանակ պահել երիտասարդին իւր տեղում: Հէնց որ Տիպամման նկատեց թէ տաճարը զատարկուեց և գեղեցիկ սիւլայը տեղիցը չի շարժոււմ, շտապեց դէպի նա: Ռանգասաւին օրիորդին տեսնելով կամեցաւ խօսել նրա հետ, բայց նա մատը իւր շրթունքներին դրաւ շտապով և նշանացի հրաւիրեց երիտասարդին հետեւ իրեն: Զգուշութեամբ անցնելով սիւների մօտով, Տիպամման սիւլային տաբաւ տաճարի հաստ պատի մէջ շինուած խուլ խորունկ պատուհանը:

Երիտասարդները այստեղ շատ ապահով էին և կարող էին բացատրուել: Սոսակցութեան արդիւնքն այն եղաւ որ պայման դրին փախչել Պօնտիշերի, այսինքն Փրանսիական հողը, Փրանսիական իշխանութեան հովանի ընդունել և պահուել: Մնում էր միայն տաճարից: Տիպամմային փախցնելու հնարը գտնել և գործադրել: Բանից երեւց որ այդ հեշտ չէր. բոլոր տաճարական կոյսերի վրայ շատ խիստ էին հսկում: Նրանք կարող էին շրջել միայն տաճարի պարիսպների մէջ, որ բաւական բարձր էին և բոլոր մուտքերի մօտը մշտապէս հսկում էին պահապանները:

Ինչպէս յայտնի է սիրահարները ամեն ժամանակ աչքի են ընկնել իրենց հնարագիտութեամբ և երիտասարդ զոյգը հետեւեալ նախագիծը կազմեց: Տիպամման հաղորդեց իւր փեսացուին թէ տաճարական այգում ի միջի այլոց կայ մի մեծ տերեւաշատ ծառ, որի հաստ ոստերը մի կողմից դրսի պատին են յենոււմ, որ իւր մօտերը ոչ մի մուտք և՛ հետեւաբար ոչ մի պահապան չունի:

—Այդ ծառի վրայով կարելի է պարիսպն ելնել: Եւ ընկերուհիներին հետ շատ անգամ եմ այդ օյինը սարքել, աւելացրեց կոյսը: Բայց թէ ինչպէս պէտք է պարսպիցը դուրս

իջնել՝ չգիտեմ. ախր պատը շատ բարձր է... Երեք մարդարոյ...

—Այդ էլ դժուար չէ սարքել, եթէ դու չես վախենայ, վրայ բերեց Ռանգասամին: Չգիտեմ արդեօք կյօժարես դու, իմ աստղիկս...

—Ո՛հ, ես ոչ մի բանից չեմ վախենում և յօժար եմ ամեն բանի ինչ որ դու կատածես, լոկ այս տեղից դուրս գայի և... քեզ հետ միանայի, ընդհատեց կոյսը, երիտասարդին սեղմուելով: Ասա շուտով թէ ինչ հնարեցիր. ժամանակը չի ներում, մենք պէտք է բաժանուենք. այս բոպէիս պահապանները կզանտնողելու չորս կողմը և տաճարի դռները փակելու:

—Ա՛խ ինչպէս չէի կամենայ բաժանուել քեզանից, իմ երջակութիւնս, իմ կեանքս, յուզուած բացականչեց երիտասարդը, քնքշութեամբ դրկելով կուսին: Բայց ընդունում եմ որ այդ անհրաժեշտ է և յուսամ թէ մեր անջատումը կարճատև կլինի... Դէհ, այժմ լսիր թէ ինչ եմ ասում. ես քեզ համար մի երկար, ամուր մետաքսի սանդուխք կբերեմ... միայն չգիտեմ թէ ինչպէս հասցնեմ քեզ... Յաջորդ տաճարական հանդէսը երբ կլինի:

—Աւանդ, ոչ շուտ, սիրելիս, տրտմութեամբ պատասխանեց կոյսը: Հրապարակական հանդէսները մեղմում տարին մի քանի անգամ են լինում միայն և մինչև հետեւեալը դեռ շատ կայ:

—Ան ժամանակ մենք ուրիշ կերպ կանենք. իրտեղ է այն ծառը, որի ճիւղերը պարսպին են յենում:

—Գլխաւոր մուտքից մի քանի հարիւր քայլ այն կողմը, եթէ պարսպի երկարութեամբ դէպի արևմուտքն երթանք: Նա պարսպից բարձր է, ուստի և դրսից պարզ երևում է:

—Շատ բարի: Ուրեմն մենք այսպէս կանենք: Եկող գիշեր ես պարսպի վրայով այն ծառի մօտ կձգեմ սանդուխքը, որի մէջ մի քար կլինի վերևից ձգելու յարմարութեան համար: Դու այդ սանդուխքով հանդերձ ծառի վրայով պարիսպը կբարձրանաս, պնդապէս կկապես սանդուխքը ծառի հաստ ճիւղին և նրա ազատ ծալը պարսպից դուրս կիջեցնես: Ես ցածումը կպահեմ սանդուխքը, քանի դու չես իջել նրանով:

Այսպէս պայմանաւորուելով, երիտասարդները վերջապէս բաժանուեցան:

Հետեւեալ գիշերն ամեն ինչ կարծես ըստ գրոց եղաւ և փախստականները լուսաբացին արդէն բաւական հեռու էին: Տիպամայի բանտարկութեան տեղից: Մինչև Պօնտիշերի երեք:

օրուայ ճանապարհ էր: Յոճխոն էր, տարուայ ամենասոսկալի ժամանակը: Լուսանալուն պէս գիշերուան զովութիւնը տեղի տուաւ ցերեկուան տօթին: Բաց տեղերում ջերմ քամին սկսեց փչել, այրելով խոտերը, տրաքեցնելով քարերը, մինչև յատակը ցամաքեցնելով աղբիւրները և շիկացած օդը մանրամաղ փոշով լցնելով, տաք, որպէս բանուկ հրաբուխի մոխիր: Երբ փախստականները մի փոքրիկ անտառի ծայրն էին հասել, որի միջով հէնց նոր անցել էին, Տիպամման սոսկալի յոգնածութեամբ, տօթով ու ծարաւով իսպառ ուժասպառ եղած, այլևս անկարող էր նոյն իսկ մի քայլ անելու և գրեթէ անզգայ ընկաւ մի հսկայական մանգննու տակ, որ հրապուրում էր իւր զովարար ստուերով: Հէնց որ դեռատի կոյսը փափուկ դալարու վրայ նստեց, իսկոյն ընկղմուեցաւ խոր քնի մէջ: Ռանգասամին էլ սաստիկ յոգնածութիւն էր զգում, բայց որպէս տղամարդ և զինուոր, որ սովոր է երկայն ճանապարհի, առաւել դիմացկուն էր և հարսնացուի օրինակին հետեւելու ցանկութեան վրայ յաղթանակ տարաւ: Իւր շուրջը նայելով երիտասարդը մօտիկում հնդկական մի գիւղ նկատեց և վճռեց գնալ այնտեղ ջրի, որ մօտեքումը չկար, իրեն տանջող ծարաւը յագեցնելու և այն կենդանացուցիչ զովութիւնից իւր հարսնացուին էլ բերելու: Լիովին համոզուած լինելով թէ իւր կարճատև բացակայութիւնը Տիպամմային ոչ մի վտանգ չի սպառնում, Ռանգասամին անուշ քնած կուսի վրայ հիանալուց յետոյ, շտապով գիւղը գնաց:

Բայց հազիւ էր նա մօտակայ ծառերի ետնն անցել, երբ միւս մանգննու ետևից երևաց զզուելի արտաքինով մի մարդ, ձախ անթիտակումը մի կողովիկ գրկած: Գրեթէ մերկ, նա միայն ոտքերին նեղ վարտիկ և գլխին մի ինչ որ գլխարկ էր կրում: Նրա մերկ կուրծքը զարդարուած էր քառանկիւնի մի առարկայով, որ կախուած էր բարակ սրիմով, այդ մարդը՝ ինչպէս ասում են, կուրավետ, այսինքն օձ պարածող էր: Օձ պարածողները դէպքը բերած ժամանակը կողոպտելուց կամ սպանութիւնից չեն քաշուում:

Կուրավետը դադարազողի մօտեցաւ անուշ քնով տարուած կուսին և կռանալով նրա վրայ, ուշադրութեամբ գննեց նրան և ապա նրա ձախ ձեռքը, որի վրայ հագցրած էր խոշոր յակնթով և ադամանդներով զարդարուած ապարանջանը՝ Ռանգասամի պարզէն: Այս թանկագին գանձի վրայ Կուրավետի աչքերը ագահութեամբ վառուեցան: Համոզուելով, որ օրիորդը խոր քնած է, նրա մօտը դրաւ իւր

կողովին և խուփը վերցրեց, ապա մի քանի քայլ յետ գնալով, սկսեց օձի սոււոցի նման ձայներ արձակել: Շուտով կողովից երևաց իժ օձի նախ գլուխը ապա բունը: Օձը վեր բարձրացրեց իւր ավանդակ գլուխը դուրս քցած սոսկալի խայթոցով, ըստ երևոյթին ականջ կախելով ծանօթ ձայներին: Բանկարծ նրա բոցավառ աչքերը տեսան զոհը: Սոսկալի սողունը դուրս սողաց կողովից և վայրկենաբար համեւելով քնած կուսին իւր թունաւոր ատամները նրա կրծքի մէջ խրեց: Սուր ցաւից յանկարծ արթնելով՝ Տիպամման փորձեց վեր կենալու շարժումն անել և դէն շարտել իրենից թունաւոր իժին, բայց հազիւ կարողացաւ մի թոյլ ճիչ արձակել և էլի թմրութեան մէջ ընկաւ: Դրանից յետոյ թովիչը նոր սոււոց արձակեց: Այդ ձայներին հնազանդ օձը սողաց իջաւ կուսի կրծքից և վերստին մտաւ իւր կողովիկը: Կուրավօրը խուփը դրեց և զգուշութեամբ մօտեցաւ օրիորդին: Նկատելով որ նա խոր ուշաթափութեան մէջ է, չարագործը թանկագին ապարանջանը հանեց նրա բազկից, խնամքով գնեց և զոհութեան ժպիտով տապաւոր գրպանը դրեց. յետոյ նորից անթելով օձի կողովիկը ծածկուեց անտառում:

Հինգ րոպէից յետոյ վերադարձաւ Ռանգասամին մի պառաւ հնդկուհի հետ, որ գլխին դրած մի դորակ ջուր էր բերում: Երիտասարդի առաջին գործն եղաւ զարթեցնել հարսնացուին և պաղ ջուր առաջարկել նրան, որ նրա ծաւալը կ'յագեցներ և նրան կ'կազդուրէր: Խոնարհուելով՝ ինչպէս կարծում էր քնած կուսի վրայ, նա կանչեց նրա անունը և քնքշութեամբ շարժեց նրա ձեռքը: Բայց Տիպամման նոյն իսկ չ'շարժուեց: Նա կրկնեց թէ մէկն և թէ միւսը՝ արդիւնքը նոյնն եղաւ: Վախեցած յառեց նա աչքերը կուսի դէմքին և սոսկալի դալկութիւն ու տանջանքի արտայայտութիւն նկատելով այնտեղ, յուսահատ աղաղակով կանչեց.

— Ո՛հ, Մեծդ Բրամա. նա... մեռած է:

— Մեռա՞ծ է, կրկնեց հնդկուհին և շտապով ջրի դորակը գետնին դնելով ինքն էլ կոացաւ կուսի վրայ և ականջը նրա կրծքին դրաւ: Ոչ, պարոն, նա մեռած չէ, այլ ուշագնաց: Հէնց այժմ կտեսնենք թէ բանն ինչու՞ն է...

... Ա՛խ, ահա թէ ինչ, աւելացրեց պառաւը օրիորդի կրծքի վերայ մի փոքրիկ վէրք նկատելով, որի բերնին արիւնը լերդել էր, նրան՝ օձն է խածել... Է, այդ բանին ճար անել կարելի է, և մենք գուցէ փրկենք նրան... Շատ

ժամանակ չի անցել... Ահա թէ ինչ, պարոն, եթէ չես վախենում, շրթունքներդ դիր վէրքի վրայ և շուտով դուրս ծծիր արիւնը, իսկ ես այժմ կերթամ դարման բերելու... ծծիր, որքան կարող ես պինդ պինդ և անդադար:

Այս խօսքերից յետոյ պառաւն շտապով դիմեց դէպի իւր գիւղը, իսկ երիտասարդը յուսահատութեան ամբողջ եռանդով սկսաւ իրեն յանձնած գործը: Երբ հանգակտուր պառաւը վերադարձաւ, Տիպաման առաւել նկատելի կերպով էր շնչում, րայց առաջուայ պէս ուշաթափ էր: Հիւանդին զննելով պառաւը գոհութեամբ ասաց.

—Հանգստացիր, պարոն, օրիորդը կփրկուի, միայն նա պէտք է պառկի, օձի թոյնն արդէն շատ է թուլացրել նրան: Պառաւը լուաց վէրքը, որից այժմ հոսում էր պարզ, ալ կարմիր արիւն, խայթուածքի վրայ ինչ որ խոտ դրեց և տանից բերած մի կտոր կտաւով վարպետութեամբ փաթաթեց:

—Պարոն, այժմ ձեռքերիդ վրայ վերցրու օրիորդին և տար իմ խրճիթը: Ես պիտի հսկեմ հիւանդի վերայ և երաշխաւորում եմ, որ կվերկացնեմ նրան: Միայն թէ զգոյշ եղիր կապը չխախտես:

Ուրախացած երիտասարդը գետնից բարձրացրեց անզգայ կուսին և հետեւեց պառաւին ամենամեծ զգուշութեամբ տանելով իւր թանկագին բեռը:

Պառաւ հնդկուհու արուեստը յաղթեց իժի սոսկալի թոյնին. Տիպաման ի մեծ ուրախութիւն Ռանգասամիի, յիշաւ փրկուեցաւ, բայց նրա առողջանալը ամբողջ մի ամիս քաշեց: Երբ կոյսը բուրրովին առողջացաւ, երիտասարդ զոյգը յաջողութեամբ հասաւ Պոնտիւէրի և պսակուեցան այնտեղ: Ռանգասամին ընդ միշտ մնաց ֆրանսական գաղութում և նրա հռչակը տեղական գործերի մէջ շուտով առաջիներինքն ելաւ, իսկ գեղեցիկ կինը նրան այնպէս բաղդաւորեց, որպիսին միայն ցանկալ կարող է մարդ:

Թարգմ. ՊԱՏՐԻԿ